

"Research Paper"

Factors Affecting Entrepreneurial Marketing Among Gardeners in Kermanshah: Application of the three-Pronged Model

Babak Lorestani¹, Frahnaz Rostami², Nematollah Shiri³ and Mojgan Khoshmaram⁴

1- M.Sc. of Agricultural Education and Extension, Faculty of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran

2- Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran (Corresponding author: fr304@yahoo.com)

3- Assistant Professor, Department of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran

4- PhD, Department of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran

Received: 29 September, 2022 Accepted: 11 April, 2023

Extended Abstract

Introduction and Objective: In recent years, researchers have studied the factors affecting the performance of agricultural businesses and have identified entrepreneurial marketing as one of the new approaches and innovative solutions to maintain the survival and increase the income of this Businesses have introduced. In this regard, the current integrated research (qualitative-quantitative) was conducted with the aim of identifying and classifying the determinants of entrepreneurial marketing among gardeners in Kermanshah city based on the three-pronged model.

Material and Methods: In terms of the general paradigm, the present research is of the type of integrated studies (qualitative-quantitative) and in terms of the purpose, it is considered to be of the type of applied studies. In the qualitative part, which was conducted with the aim of identifying and classifying the determinants of entrepreneurial marketing among gardeners in Kermanshah city based on the three-pronged model, the Delphi method was used. The community studied in this section included 16 experienced gardeners and 14 experts and horticultural specialists active in Kermanshah city. In this part of the study, in-depth individual interviews and focused group discussions were used to collect data. In the quantitative part, which was carried out with the aim of validating the entrepreneurial marketing model among gardeners in Kermanshah city, the descriptive-correlation method with the partial least squares approach (Smart PLS) was used. The statistical population in the quantitative part was all the users of the horticulture department of Kermanshah (N=3362) who were selected for the study by using the stratified sampling method and proportional assignment and using the Karjesi and Morgan table. SPSS and Smart PLS software used to analyze the data in two sections of descriptive and inferential statistics.

Results: The results of the Delphi study led to the extraction of 28 items effective on entrepreneurial marketing among gardeners in Kermanshah city, and further, using the three-pronged model, these items were divided into three classes: behavioral factors (9 items), structural factors (7) item) and background factors (12 items) were classified. The results of the quantitative part of the study showed that the status of behavioral and contextual factors among the gardeners of Kermanshah city was lower than the average level, and the status of the structural factor was slightly higher than the average level. Also, the findings of the study indicated that gardeners in Kermanshah had average entrepreneurial marketing skills. Finally, the findings of the structural equation modeling section indicated that about 89% of entrepreneurial marketing changes are explained by the items identified in the research in the form of three-pronged factors (behavioral, structural and contextual).

Conclusion: Improving the state of entrepreneurial marketing among gardeners in Kermanshah requires planning and special attention of officials and planners to behavioral, contextual and structural factors, based on the findings of this study; suggestions have been made to achieve this goal.

Keywords: Three-pronged model, Dimensions of entrepreneurial marketing, Horticulture, Delphi technique

"مقاله پژوهشی"

عوامل اثرگذار بر بازاریابی کارآفرینانه در تولید محصولات باغی شهرستان کرمانشاه

بابک لرستانی^۱، فرحناز رستمی^۲، نعمت‌اله شیری^۳ و مژگان خوش مرام^۴

- ۱- کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه
 ۲- دانشیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران، (نویسنده مسوول: fr304@yahoo.com)
 ۳- استادیار، گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران
 ۴- دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران
 تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۷/۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱/۲۲
 صفحه: ۵۵ تا ۶۸

چکیده مسبوط

مقدمه و هدف: در سال‌های اخیر محققان و پژوهشگران با بررسی عوامل تأثیرگذار بر عملکرد کسب‌وکارهای کشاورزی، بازاریابی کارآفرینانه را به‌عنوان یکی از رویکردهای نوین و راه‌حل‌های ابتکاری برای حفظ بقا و افزایش درآمد این کسب‌وکارها معرفی نموده‌اند. در این راستا، پژوهش تلفیقی (کیفی-کمی) حاضر با هدف شناسایی و طبقه‌بندی تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه بر اساس مدل سه شاخکی انجام شد. **مواد و روش‌ها:** پژوهش حاضر به‌لحاظ پارادایم کلی، از نوع مطالعات تلفیقی (کیفی-کمی) و به‌لحاظ هدف از نوع مطالعات کاربردی به‌شمار می‌رود. در بخش کیفی که با هدف شناسایی و طبقه‌بندی تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه بر اساس مدل سه شاخکی انجام شد، از روش دلفی بهره گرفته شد. جامعه مورد مطالعه در این بخش شامل ۱۶ نفر از باغداران باتجربه و ۱۴ نفر از کارشناسان و متخصصان باغبانی فعال در شهرستان کرمانشاه بودند. در این بخش از مطالعه برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های عمیق انفرادی و بحث‌های گروهی متمرکز بهره گرفته شد. در بخش کمی که با هدف اعتبارسنجی مدل بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه انجام شد، از روش توصیفی-همبستگی با رویکرد حداقل مربعات جزئی در محیط نرم افزار (Smart PLS) بهره گرفته شد. جامعه آماری در بخش کمی، کلیه بهره‌برداران بخش باغبانی شهرستان کرمانشاه (N=۳۳۶۲) بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب و استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعداد ۳۴۵ نفر برای مطالعه انتخاب شدند. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی از نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS بهره گرفته شد.

یافته‌ها: نتایج مطالعه دلفی منجر به استخراج ۲۸ گویه مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه شد و در ادامه با استفاده از مدل سه شاخکی این گویه‌ها در سه طبقه عوامل رفتاری (۹ گویه)، عوامل ساختاری (۷ گویه) و عوامل زمینه‌ای (۱۲ گویه) طبقه‌بندی شدند. نتایج بخش کمی مطالعه نشان داد وضعیت عوامل رفتاری و زمینه‌ای در بین باغداران شهرستان کرمانشاه پایین‌تر از سطح متوسط و وضعیت عامل ساختاری اندکی از سطح متوسط بالاتر بود. همچنین، یافته‌های مطالعه حاکی از آن بود که باغداران شهرستان کرمانشاه پایین‌تر از سطح متوسط و وضعیت عامل ساختاری اندکی از سطح نهایت یافته‌های بخش مدل‌سازی معادلات ساختاری حاکی از آن بود که حدود ۸۹ درصد از تغییرات بازاریابی کارآفرینانه توسط گویه‌های شناسایی شده در پژوهش در قالب عوامل سه شاخکی (رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای) تبیین می‌گردد.

نتیجه‌گیری: بهبود وضعیت بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه نیازمند برنامه‌ریزی و توجه ویژه مسئولین و برنامه‌ریزان به عوامل رفتاری، زمینه‌ای و ساختاری می‌باشد که بر اساس یافته‌های این مطالعه، ایجاد و توسعه کارخانجات صنایع تبدیلی و تکمیلی به جهت افزایش سود کشاورزان و کاهش دور ریز محصولات باغی و نیز برگزاری نمایشگاه‌های عرضه محصولات باغی به‌صورت بازارهای محلی از جمله پیشنهادهایی هستند که در خصوص دستیابی به اهداف بازاریابی کارآفرینانه به تولیدکنندگان محصولات باغی در بخش کشاورزی کمک قابل توجهی می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: ابعاد بازاریابی کارآفرینانه، باغبانی، تکنیک دلفی، مدل سه شاخکی

مقدمه

این نیازها طراحی و اجرا نماید. به بیانی دیگر، امروزه کشاورز بایستی علاوه بر کشاورز بودن یک بازاریاب و به‌ویژه یک بازاریاب کارآفرین نیز باشد (Khakzadian and Hamid, 2021). بسیاری از متخصصان و کارشناسان بخش کشاورزی معتقدند که امروزه بازاریابی کارآفرینانه یکی از ضرورت‌های نظام تولید کشاورزی است که اهمیت آن در فرآیند تولید بسیار مشهود است. اهمیت این موضوع تا حدی است که در کشورهای پیشرفته و حتی در کشورهای در حال توسعه، بازاریابی کارآفرینانه به مقوله‌ای مهم‌تر از تولید تبدیل شده و از آن به‌عنوان دست نامرئی تولید نام برده می‌شود. با این حال متأسفانه مقوله بازاریابی به‌طور عام و بازاریابی کارآفرینانه به‌طور خاص به‌ویژه در بخش کشاورزی با مسائل و مشکلات بسیاری درگیر است (Toghraei and Rezvani, 2012; Ziaabadi and et al, 2022). در این بین شهرستان کرمانشاه به‌عنوان بزرگترین شهرستان استان کرمانشاه با ۳۱۵۳۸۰ هکتار اراضی زراعی قابل کشت و متوسط بارندگی ۴۲۰ میلی‌متر در سال ضمن آنکه بزرگترین شهرستان کشور

تغییرات ایجاد شده در بازار (نظیر جهانی‌شدن، افزایش جمعیت، تغییرات در بازار کار کشاورزی، تأمین مواد غذایی و ایجاد رقابت در بازار)، سیاست‌های روز دنیا در بخش کشاورزی (حرکت به‌سمت کشاورزی تجاری مبتنی بر بازار) و شرایط جامعه (افزایش نرخ بیکاری، مباحث مربوط به محیط‌زیست، تنوع زیستی و منابع طبیعی) از عللی هستند که ضرورت توجه به کارآفرینی در بخش کشاورزی را بیش از پیش نمایان می‌سازند. با در نظر گرفتن این تحولات، به‌نظر می‌رسد امروزه دگرگونی در ساختار و شیوه‌های فعلی تولید کشاورزی الزامی بوده و کشاورزی مبتنی بر بازار در چهارچوب توسعه پایدار، استراتژی اساسی توسعه کشاورزی خواهد بود. در این شرایط، کشاورز بایستی به‌گونه‌ای تولید کند که بتواند تولیدات خود را در بازار رقابتی که مبتنی بر خواسته‌های مشتری است، به‌فروش برساند. برای این منظور، کشاورز بایستی فرصت‌شناس بوده و بتواند به درستی نیازهای مشتری را شناسایی نماید؛ آن‌گاه استراتژی مناسبی را برای برآوردن

ضرورت بالایی برخوردار است. مطالعه حاضر به دنبال بررسی عوامل اثرگذار بر بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه با محوریت عوامل سه گانه ۱۳C یعنی عوامل محتوایی، عوامل زمینه‌ای و عوامل ساختاری (مدل سه شاخکی) می‌باشد.

بازاریابی کارآفرینانه یک رویکرد بازاریابی است که نه تنها بر مبنای بازاریابی بلکه با عنایت به نوآوری، کارآفرینی و تعامل با مشتری تبیین می‌شود (Jones and Rowley, 2011). در این راستا، هیلز و هالتمن (Hills and Hultman, 2011) نیز بازاریابی کارآفرینانه را فرآیندی متشکل از دنبال کردن فرصت‌ها به صورت مشتاقانه با هدف خلق ارزش برای مشتری به واسطه نوآوری، خلاقیت، شبکه‌سازی، مشارکت فعالانه در بازار و انعطاف‌پذیری می‌دانند. به بیانی دیگر، بازاریابی کارآفرینانه اشاره به فرایندهای یکپارچه‌ای دارد که به واسطه آن‌ها یک کسب‌وکار منابع خود را (اعم از مشهود و نامشهود) با هدف شناسایی و درک نیازهای بازار به کار گرفته و می‌تواند تمایزی در محصولات خود ایجاد نموده و روابط خود را با مشتریان تقویت نماید؛ به گونه‌ای که به عملکرد مالی برتر کسب‌وکار منجر می‌شود (Wang, 2021). موریس و همکاران (Ardehi et al., 2023) برای بازاریابی کارآفرینانه مولفه‌های پیشگام‌بودن، ریسک‌پذیری، نوآوری، فرصت‌گرایی و ایجاد ارزش از گرایش بنگاه‌ها به کارآفرینی و اهرم‌کردن منابع و مشتری‌گرایی از گرایش بنگاه‌ها به بازاریابی را مطرح کردند، که در بسیاری از مطالعات به آن استناد شده است. در این مطالعه نیز با توجه به جامعیت این ابعاد، برای سنجش بازاریابی کارآفرینانه هفت بعد معرفی شده توسط این محققان در نظر گرفته شده است.

مدل سه‌شاخکی الگویی برای مطالعه ابعاد مختلف یک پدیده بر اساس سه محور رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای است. این مدل یکی از مدل‌های مشهور و شناخته شده در حوزه شناسایی ابعاد مختلف یک پدیده، یک آسیب یا یک موضوع مهم است که توسط میرزایی اهرنجایی در سال ۱۳۷۷ ارائه شده است. مدل سه شاخکی از سه بعد ساختاری، زمینه‌ای و رفتاری تشکیل شده است و علت نام‌گذاری آن وجود این تفکر است که ارتباط بین عوامل ساختاری، رفتاری و زمینه‌ای به نحوی است که هیچ پدیده‌ای نمی‌تواند خارج از تعامل این سه شاخه انجام پذیرد. به بیانی دیگر، ارتباط این سه شاخه ناگسستگی بوده و در عمل از یکدیگر تفکیک‌ناپذیرند. تمایز و تشخیص این سه شاخه صرفاً نظری بوده و با هدف تجزیه و تحلیل و شناخت پدیده‌ها صورت می‌گیرد (Morris et al., 2002). منظور از شاخه رفتاری (محتوایی) عوامل و روابط انسانی است که متشکل از هنجارهای رفتاری، ارتباطات غیررسمی و الگوهای به هم پیوسته و محتوای اصلی کسب‌وکار می‌باشد. در واقع، شاخه عوامل محتوایی بخش پویا و زنده کسب‌وکار بوده و هر عاملی که مستقیماً به نیروی انسانی مربوط باشد، ذیل این شاخه قرار می‌گیرد. شاخه عوامل زمینه‌ای به شرایط و عوامل محیطی بیرون از کسب و کار اشاره دارد که در کنترل کسب و کار نبوده، محیط کسب و کار را احاطه نموده و تأثیر متقابلی بر آن

به لحاظ وسعت اراضی قابل کشت می‌باشد، دارای منابع خاک حاصل خیز و اقلیم‌های گرم، سرد و معتدلی است که این موضوع سبب گردیده تا این شهرستان از جایگاه ویژه‌ای در استان و حتی کشور برخوردار بوده و همواره به عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی به‌ویژه در بخش باغبانی استان مطرح گردد. از جمله پتانسیل‌های بخش باغبانی این شهرستان می‌توان به سطح زیرکشت محصولات مختلف باغی (محصولات گلخانه‌ای، زعفران، باغات مدرن، نهالستان‌ها، پرورش گل، گیاهان دارویی و قارچ) اشاره داشت که در مجموع حدود ۶۵۹ هکتار از اراضی قابل کشت شهرستان را به خود اختصاص داده است (Arsalani and Taghipour, 2021). نگاهی گذرا به سطح زیرکشت محصولات مختلف باغی شهرستان کرمانشاه بیان‌گر این موضوع است که باغداران این شهرستان بخش عظیمی از محصولات مورد نیاز استان کرمانشاه و حتی سایر استان‌های مجاور را نیز تولید می‌نمایند، که در صورت بازاریابی مناسب امکان صادرات این محصولات به‌ویژه به کشور عراق هم ممکن خواهد بود. لکن به دلایل مختلف نظیر عدم توجه جدی به مسائل بازاریابی و به‌ویژه بازاریابی کارآفرینانه (Syed and Nelson, 2015)، متأسفانه اشتغال ایجاد شده در این بخش و هم‌چنین متوسط سرانه درآمد بهره‌برداران بخش باغبانی شهرستان متناسب با پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های آن نمی‌باشد. بنابراین، پرداختن به مسائلی نظیر شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران بستر مناسبی را برای رفع موانع توسعه آن در میان باغداران فراهم می‌نماید و به کمک آن می‌توان تا حدود زیادی از هدر رفت سالیانه صدها تن از محصولات باغی جلوگیری کرد. چرا که بر اساس آمار ارائه شده از سوی وزارت جهاد کشاورزی و FAO سالیانه ۳۰ درصد از محصولات کشاورزی کشور از جمله محصولات باغی تبدیل به ضایعات می‌شوند که رقمی تأمل برانگیز بوده که توجه به آن بسیار حائز اهمیت است (Khoshmaram et al., 2017). این میزان ضایعات سالیانه ۱۶ تا ۱۸ میلیون نفر، انسان گرسنه را سیر خواهد کرد. از طرفی، زیان اقتصادی این میزان ضایعات برای کشور در شرایط فعلی و با توجه به تحریم‌های اقتصادی صورت گرفته و با نرخ ارز امروز، بسیار چشم‌گیر و کلان خواهد بود. اما این پایان راه نیست چرا که زیان‌های وارده تنها به محصولات محدود نبوده و بعد از آن بحث هدر رفت آب نیز مطرح خواهد شد. در بحث انرژی که از طریق ضایعات هدر می‌رود، می‌توان گفت این میزان ضایعات می‌تواند پروتئین و انرژی مورد نیاز روزانه ۲ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر را در کشور تأمین کند و یا می‌تواند از واردات حدود پنج میلیون تن محصولات کشاورزی جلوگیری کند. بر اساس آمار ۶۰ تا ۷۰ درصد ضایعات بخش کشاورزی مربوط به مرحله پس از برداشت محصول بوده، آنجا که کشاورزان و بهره‌برداران از توانایی کافی برای فروش و بازاریابی محصول خود برخوردار نیستند (Arsalani et al., 2021). از بیان آن‌چه گفته شد، می‌توان به این نتیجه دست یافت که بازاریابی کارآفرینانه از بخش‌های آسیب‌پذیر در بحث بازاریابی محصولات کشاورزی محسوب می‌شود و ریشه‌یابی عوامل این امر از اهمیت و

به صورت غیرمستقیم تأثیر مثبت و معناداری بر بازاریابی جمعی کارآفرینانه در تعاونی‌های تولید کشاورزی استان کرمانشاه دارند.

با بررسی پیشینه موضوع در داخل و خارج از کشور، از یک سو مطالعه‌ای یافت نشد که عوامل مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران را مورد بررسی قرار داده باشد. از دیگر سو، بررسی‌ها حاکی از آن بود که محدود مطالعاتی اقدام به بررسی عوامل مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه نموده‌اند و غالب مطالعاتی که در این حوزه انجام شده است به بررسی تأثیر بازاریابی کارآفرینانه بر متغیرهایی نظیر عملکرد، موفقیت و اثربخشی در کسب‌وکارها پرداخته‌اند. لذا با توجه به عدم اجماع صاحب‌نظران در خصوص عوامل مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه که با تمامی جوامع، کسب‌وکارها و سازمان‌ها مطابقت داشته باشد، انجام این مطالعه کیفی - کمی با هدف شناسایی و طبقه‌بندی تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه بر اساس مدل سه شاخکی می‌تواند شناخت نسبتاً جامعی درباره عوامل تعیین‌کننده و مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه فراهم نماید.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر به لحاظ پارادایم کلی، از نوع مطالعات تلفیقی (کیفی - کمی) و به لحاظ هدف از نوع مطالعات کاربردی به شمار می‌رود. در بخش کیفی که با هدف شناسایی و طبقه‌بندی تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه بر اساس مدل سه شاخکی انجام شد، از روش دلفی بهره گرفته شد. جامعه مورد مطالعه در این بخش شامل ۱۶ نفر از باغداران باتجربه و ۱۴ نفر از کارشناسان و متخصصان باغبانی فعال در شهرستان کرمانشاه بودند. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند باز و مطلوب کارشناسان و باغداری که از سابقه‌ی کاری مرتبط با موضوع برخوردار بوده و دارای تجارب موفق در این زمینه بودند و به نوعی از پیش‌گامان و پیش‌روان بخش باغبانی شهرستان کرمانشاه بودند، برای انجام پژوهش انتخاب شدند. در این بخش از مطالعه برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های عمیق انفرادی و بحث‌های گروهی متمرکز بهره گرفته شد. ابزار اصلی پژوهش در دور اول مطالعه دلفی، پرسشنامه با پرسش‌های باز - پاسخ و در دور دوم و سوم، پرسشنامه با پرسش‌های بسته و باز - پاسخ بود. در بخش کمی که با هدف اعتبارسنجی مدل بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه انجام شد، از روش توصیفی - همبستگی با رویکرد حداقل مربعات جزئی و در محیط نرم افزار (Smart PLS) بهره گرفته شد. جامعه آماری در بخش کمی، کلیه بهره‌برداران بخش باغبانی شهرستان کرمانشاه (N=۳۳۶۲) بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب و بهره‌گیری از جدول کرجسی و مورگان تعداد ۳۴۵ نفر برای مطالعه انتخاب شدند. به منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز در این مرحله از پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای بهره گرفته شد که روایی و پایایی آن به ترتیب با استفاده از روش‌های روایی همگرا^۱ و روایی تشخیصی^۲ و آزمون آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی^۳ به تأیید رسید. به منظور تجزیه و

دارد. شاخه ساختاری به کلیه عناصر، عوامل و شرایط فیزیکی و غیر انسانی اشاره دارد که با قاعده، نظم و ترتیب خاص و به هم پیوسته‌ای چارچوب، قالب، پوسته و بدنه فیزیکی و مادی کسب‌وکار را می‌سازد. بنابراین تمام منابع مادی، اطلاعاتی، مالی و فنی که با ترکیب خاصی در بدنه کلی کسب‌وکار جاری می‌شوند، شاخه ساختاری را تشکیل می‌دهند. برخلاف عوامل زمینه‌ای، عوامل رفتاری و ساختاری جزو عوامل درون‌سازمانی می‌باشند (Toufi, 2018).

قربانی پیرعلیدهی و همکاران (Ghorbani Piralidehi, Seyfi, and Nori Darzikolaei, 2023) در مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه در تعاونی‌های کشاورزی استان مازندران» با انجام یک مطالعه تلفیقی (کیفی - کمی) و بهره‌گیری از مدل سه شاخکی به این نتیجه دست یافتند که ویژگی‌ها و صفات شخصی مدیران، مهارت‌های مدیریتی، بازاریابی خلاقانه، توان نفوذ در بازار، ساختار کسب‌وکار و فرهنگ کارآفرینانه به عنوان عوامل ساختاری (محیطی) مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه به شمار می‌روند. گرایش کارآفرینانه، نگرش فرهنگی و رفتاری، ذهنیت فرصت‌گرایی و الگوی ذهنی کارآفرینان از عوامل رفتاری مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه می‌باشد. همچنین در این مطالعه عوامل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، تکنولوژیکی و ماهیت تعاونی‌ها نیز از عوامل محیطی (زمینه‌ای) مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه در تعاونی‌های کشاورزی استان مازندران بودند

طوفی (Toufi, 2018) در پژوهشی با عنوان «بررسی روابط درونی عوامل مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه در تعاونی‌های کشاورزی با استفاده از روش دیمتل فازی» به این نتیجه دست یافتند که شاخص هوش رقابتی مؤثرترین شاخص بوده که بر سایر شاخص‌ها (عوامل خارجی، عوامل داخلی و مزیت رقابتی) تأثیر گذاشته است. در بین عوامل فرعی، شاخص‌های سرمایه‌گذاری تحقیق و توسعه، سرمایه‌گذاری در بازار و سیاست دولت، تمایز محصول و کیفیت محصول به عنوان مؤثرترین معیارها شناخته شدند که بر سایر مؤلفه‌ها اثر داشته‌اند.

امینی و همکاران (Amini et al, 2017) در مطالعه‌ای با عنوان «سرمایه اجتماعی، بازاریابی کارآفرینانه و نقش میانجی تسهیم دانش» به این نتیجه دست یافتند که سرمایه اجتماعی پیش‌بینی‌کننده به کارگیری ابعاد بازاریابی کارآفرینانه در کسب و کارهای خانگی است. همچنین، مشخص شد سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی می‌تواند احتمال تسهیم دانش را افزایش دهد. در نهایت، ترویج فرهنگ تسهیم دانش می‌تواند محرکی برای به کارگیری بازاریابی کارآفرینانه باشد. عباسی و همکاران (Abbasi et al, 2019) در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر بازاریابی جمعی کارآفرینانه در تعاونی‌های تولید کشاورزی استان کرمانشاه» به این نتیجه دست یافتند که رابطه مثبت و معناداری میان بازاریابی جمعی کارآفرینانه و متغیرهای برندسازی جمعی، گرایش به نوآوری جمعی و سرمایه اجتماعی وجود دارد. به گونه‌ای که برندسازی جمعی به صورت مستقیم و گرایش به نوآوری جمعی و سرمایه اجتماعی

تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی، از نرم افزارهای SPSS و Smart PLS بهره گرفته شد.

نتایج و بحث

در مرحله اول به‌منظور شناسایی تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه بر اساس مدل سه شاخکی از روش دلفی بهره گرفته شد. برای این منظور با ۱۴ نفر از کارشناسان بخش باغبانی و ۱۶ نفر از باغداران با تجربه شهرستان کرمانشاه مصاحبه‌های عمیق انفرادی و بحث‌های گروهی متمرکز انجام شد. برای این منظور با طرح یک سوال باز کلی، مصاحبه و بحث شروع و آنچه در جلسات مطرح و بیان شد، ضبط شد. سپس با استفاده از تکنیک تحلیل محتوا، ۴۳ گویه تحت عنوان تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه استخراج شد (جدول ۱). در مرحله دوم دلفی با استفاده از ۴۳ گویه شناسایی شده در مرحله قبل، پرسشنامه‌ای ساختارمند طراحی گردید و از افراد مورد مطالعه در مرحله قبل خواسته شد تا میزان اهمیت گویه‌های استخراج شده را بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای (۱= خیلی کم اهمیت، =۵ خیلی مهم) بیان نمایند. بنابراین هر گویه‌ای که میانگین رتبه‌ای آن کمتر از ۲/۵ باشد در محدوده عدم موافقت و هر گویه‌ای که میانگین رتبه‌ای آن بیش از ۲/۵ باشد در محدوده موافقت قرار گرفته و به مرحله بعد دلفی راه می‌یابد. و در نهایت از آنان خواسته شد اگر مورد دیگر به ذهن آنان می‌رسد به گویه‌های مرحله قبل اضافه نمایند. یافته‌ها نشان داد که تنها گویه «تعداد اعضای خانوار» با میانگین رتبه‌ای کمتر از ۱/۴۰ در این مرحله از لیست گویه‌ها حذف شد.

در مرحله سوم دلفی از شرکت‌کنندگان درخواست شد تا پاسخ‌ها و گویه‌هایی را که میانگین بیش از ۲/۵ کسب کرده‌اند را مجدداً مرور نموده و در صورت نیاز در قضاوت‌ها و نظرات

خود تجدیدنظر نمایند. گویه‌هایی از این مرحله به مرحله بعدی منتقل شدند که حداقل رأی مثبت دو- سوم اعضاء پانل را کسب کرده بودند. با توجه به این که گروه متشکل از ۱۴ نفر از متخصصان باغبانی و ۱۶ نفر از کشاورزان با تجربه (جمعاً ۳۰ نفر) بود لذا گویه‌هایی که حداقل ۶۰ درصد اعضا با آنها موافق بودند انتخاب و گویه‌های «جنسیت باغدار، محل سکونت باغدار، تجربه باغدار، تحصیلات باغدار، نوع مالکیت، شرایط آب و هوایی، سرمایه باغدار، دسترسی به جاده، وجود کارگران و آموزش زنان روستایی» به دلیل کسب کمتر از ۶۰ درصد آراء حذف شدند. درصد توافق نیز برای بررسی میزان اتفاق نظر و هماهنگی نظرات اعضای گروه مورد استفاده قرار می‌گیرد که برای محاسبه آن از فرمول (PA) استفاده شد (۲۱). رابطه شماره (۱).

$$PA = \frac{NA}{NA + ND} * 100$$

اجزاء فرمول درصد توافق (PA) عبارتند از :

PA = درصد توافق

NA = تعداد کل توافقات

ND = تعداد عدم توافقات

بر این اساس گویه‌ها به سه دسته تقسیم شدند: گویه‌هایی که درصد توافق آنها ۴۰ تا ۶۰ بود گویه‌های متوسط، گویه‌هایی که درصد توافق آنها ۶۰ تا ۷۵ بود گویه‌های خوب و گویه‌هایی که دارای درصد توافق بیش از ۷۵ درصد بودند گویه‌های عالی نام‌گذاری شدند. نتایج این مرحله در جدول (۱) ارائه گردیده است.

جدول ۱- درصد توافق گویه های مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه باغداران شهرستان کرمانشاه

Table 1. The percentage of agreement on the items affecting the entrepreneurial marketing of gardeners in Kermanshah city

سطح توافق level of agreement	درصد توافق Agreement percentage	گویه Item	
متوسط medium	58	نوع فعالیت و محصول تولیدی باغدار Type of activity and production product of gardner	1
خوب Good	67	شناسایی نیاز مشتری و ارزش آفرینی Identification of technical needs and value creation	2
عالی Excellent	77	وضعیت گردشگری و توریستی روستا و منطقه The state of tourism and tourism in the village and region	3
عالی Excellent	80	شرکت در کلاس‌های آموزش بازاریابی و کارآفرینی Participation in marketing and entrepreneurship training classes	4
متوسط medium	37	میزان ریسک‌پذیری باغدار The level of risk taking by the gardener	5
عالی Excellent	87	پیش‌رو بودن در استفاده از تکنولوژی‌های نوین (شامل: محصولات جدید، ماشین‌آلات و ...) Being a pioneer in the use of new technologies (including: new products, machines, etc.	6
عالی Excellent	77	مهیا نبودن زیرساخت‌های ارتباطی منطقه جهت استفاده از شبکه‌های ارتباطات مجازی Lack of readiness of communication infrastructures in the region to use virtual communication networks	7
عالی Excellent	80	عضویت در گروه‌های اجتماعی، کانال‌های ارتباطی و شبکه‌های مجازی Membership in social groups, communication channels and virtual networks	8
عالی Excellent	100	دسترسی به تکنولوژی و دانش روز دنیا جهت تولید Access to world-class technology and knowledge for production	9
خوب Good	67	میزان هزینه‌های تولید The amount of production costs	10
عالی Excellent	83	دلالتان و واسطه‌ها در بازار و منطقه Dealers and intermediaries in the market and region	11
عالی Excellent	100	پرداخت تسهیلات کم‌بهره با دوره باز پرداخت طولانی Payment of low-interest facilities with a long repayment period	12
عالی Excellent	83	در دسترس بودن نهاده‌های تولید Availability of production inputs	13
عالی Excellent	97	وجود صنایع تبدیلی و تکمیلی Existence of conversion and complementary industries	14
متوسط medium	58	انبارداری محصولات Storage of products	15
خوب Good	63	استفاده از شیوه‌های خلاقانه جهت فروش Using creative ways to sell	16
عالی Excellent	83	فاصله باغ تا بازار فروش The distance between the garden and the market	17
خوب Good	73	وجود رقیب در منطقه The presence of competitors in the region	18
خوب Good	63	به کارگیری نیروها و کارگران متخصص و ماهر Employing specialized and skilled forces and workers	19
عالی Excellent	80	وجود سردخانه و انبار در منطقه The presence of cold storage and storage in the area	20
عالی Excellent	87	شناسایی بازار هدف و محل فروش Identifying the target market and sales location	21
عالی Excellent	87	وجود تعاونی‌ها و اتحادیه‌های فروش محصولات باغی The existence of cooperatives and unions selling garden products	22
عالی Excellent	93	برگزاری نمایشگاه‌های عرضه مستقیم محصولات کشاورزی Holding exhibitions for the direct supply of agricultural products	23
عالی Excellent	100	وجود بازارهای محلی The existence of local markets	24
خوب Good	63	وضعیت جاده‌های دسترسی به محل تولید جهت فروش محصول The condition of access roads to the production site for selling the product	25
عالی Excellent	77	دسترسی به تکنولوژی و ماشین‌آلات برداشت جهت کاهش ضایعات برداشت Access to harvesting technology and machinery to reduce harvesting waste	26
متوسط medium	55	نحوه ارائه محصول به بازار (بسته‌بندی، سورت‌بندی و ...) How to present the product to the market (packaging, sorting, etc.)	27
عالی Excellent	97	فراهم آوردن زمینه‌های صادرات محصولات تولیدی توسط دولت Providing opportunities for the export of manufactured products by the government	28
عالی Excellent	90	برندسازی branding	29
عالی Excellent	100	رعایت استانداردها در تولید محصولات به‌ویژه جهت صادرات Compliance with standards in the production of products, especially for	30
عالی Excellent	77	وضعیت ثبات قیمت نهاده‌های تولیدی The situation of stability of production input prices	31
عالی Excellent	90	وضعیت ثبات قیمت فروش محصولات The status of product sales price stability	32

Source: Research findings

منبع: یافته‌های تحقیق

حین برداشت و انبارداری محصولات) حذف شدند. پس از طی مراحل سه گانه اجرای تکنیک دلفی و شناسایی تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از جدول (۱)، گویه‌های دارای سطح توافق خوب و عالی جهت تقسیم‌بندی بر اساس مدل سه شاخکی به مرحله بعد رفته و گویه‌های متوسط (ضایعات

شهرستان کرمانشاه، جلسه‌ای متشکل از ۱۶ نفر از کارشناسان و متخصصان باغبانی و ۱۵ محقق، تشکیل شد و با توجه به تعریف عوامل مدل سه شاخکی (رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای) و با اجماع نظر حاضرین، عوامل با توجه به نوع

جدول ۲- دسته‌بندی تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه بر اساس مدل سه شاخکی

Table 2. Classification of entrepreneurial marketing determinants based on the three-pronged model

ردیف Row	عوامل Factors	گویه Items
1	رفتاری behavioral	شناسایی نیاز مشتری و ارزش‌آفرینی Identification of customer needs and value creation
		به کارگیری نیروها و کارگران ماهر و متخصص Employing skilled and specialized forces and workers
		پیش رو بودن در استفاده از تکنولوژی‌های نوین (شامل: محصولات جدید، ماشین‌آلات و ...) Being ahead in the use of new technologies (including: new products, machines, etc.)
2	ساختاری Structural	برندسازی branding
		شرکت در کلاس‌های آموزش بازاریابی و کارآفرینی Participation in marketing and entrepreneurship training classes
		عضویت در گروه‌های اجتماعی، کانال‌های ارتباطی و شبکه‌های مجازی Membership in social groups, communication channels and virtual networks
3	زمینه‌ای Context	استفاده از شیوه‌های خلاقانه جهت فروش Using creative ways to sell
		رعایت استانداردها در تولید محصولات به ویژه جهت صادرات Compliance with standards in the production of products, especially for export
		شناسایی بازار هدف و محل فروش Identifying the target market and sales location
2	ساختاری Structural	میزان هزینه‌های تولید The amount of production costs
		پرداخت تسهیلات کم بهره با دوره بازپرداخت طولانی Paying low-interest facilities with a long repayment period
		وجود تعاونی‌ها و اتحادیه‌های فروش محصولات باغی The existence of cooperatives and unions selling garden products
3	زمینه‌ای Context	برگزاری نمایشگاه‌های عرضه مستقیم محصولات کشاورزی Holding exhibitions for the direct supply of agricultural products
		وجود بازارهای محلی The existence of local markets
		فاصله باغ تا بازار فروش The distance between the garden and the market
3	زمینه‌ای Context	در دسترس بودن نهاده‌های تولید Availability of production inputs
		دسترسی به تکنولوژی و دانش روز دنیا جهت تولید Access to world-class technology and knowledge for production
		مهمی نبودن زیرساخت‌های ارتباطی منطقه جهت استفاده از شبکه‌های ارتباطات مجازی Lack of preparation of communication infrastructures in the region to use virtual communication networks
3	زمینه‌ای Context	وجود صنایع تبدیلی و تکمیلی Existence of conversion and complementary industries
		وجود رقیب در منطقه The presence of competitors in the region
		وجود سردخانه و انبار در منطقه The presence of cold storage and storage in the area
3	زمینه‌ای Context	دلالتان و واسطه‌ها در بازار و منطقه Dealers and intermediaries in the market and the region
		وضعیت جاده‌های دسترسی به محل تولید جهت فروش محصول The condition of access roads to the production site for product sales
		دسترسی به تکنولوژی و ماشین‌آلات برداشت جهت کاهش ضایعات برداشت Access to harvesting technology and machinery to reduce harvesting waste
3	زمینه‌ای Context	فراهم آوردن زمینه‌های صادرات محصولات تولیدی توسط دولت Providing opportunities for the export of manufactured products by the government
		وضعیت گردشگری و توریستی روستا و منطقه The state of tourism and tourism in the village and region
		وضعیت ثبات قیمت نهاده‌های تولیدی The stability of the price of production inputs
3	زمینه‌ای Context	وضعیت ثبات قیمت فروش محصولات The stability of product sales price
		وضعیت ثبات قیمت فروش محصولات The situation of product sales price stability

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج مطالعه در خصوص مشخصات فردی و حرفه‌ای بهره‌برداران بخش باغبانی که پاسخگوی سوالات پرسشنامه بوده‌اند، نشان داد اغلب پاسخ‌دهندگان در طبقه سنی ۳۰ تا ۵۰ سال قرار داشتند (۵۴/۵ درصد)، جنسیت اغلب پاسخ‌دهندگان مرد بود (۸۳/۲ درصد) و محل سکونت اغلب پاسخ‌دهندگان در

در ادامه به منظور بررسی وضعیت تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه و همچنین مهارت بازاریابی کارآفرینانه باغداران شهرستان کرمانشاه، پرسشنامه محقق ساخته‌ای بر اساس گویه‌های طبقه‌بندی شده در مرحله قبل و هم‌چنین مقیاسی برای سنجش بازاریابی کارآفرینانه طراحی و تدوین گردید.

فراوانی را در بین شیوه‌های تولید داشت. از نظر شیوه فروش، فروش محصولات تولیدی به صورت سنتی و توسط دلالان (۷۷/۶ درصد) بیشترین فراوانی را داشت. همچنین، بر اساس نتایج، ۱۰۰ درصد پاسخ دهندگان تا کنون در هیچ دوره بازاریابی شرکت نکرده بودند. در ادامه بر مبنای داده‌های گردآوری شده، وضعیت بازاریابی کارآفرینانه (شامل ابعاد ارزش آفرینی، پیشگام بودن، تمرکز بر فرصت، ریسک‌پذیری، استفاده از منابع، نوآوری و مشتری‌مداری) و تعیین‌کننده‌های آن بر اساس مدل سه شاخکی در بین باغداران شهرستان کرمانشاه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت (جدول ۳).

روستا بود (۷۸/۸ درصد). از نظر تجربه کاری، اغلب باغداران مورد مطالعه (۷۵/۷ درصد) از تجربه ۱۰ تا ۲۰ سال برخوردار بودند. سطح تحصیلات غالب پاسخ دهندگان زیر دیپلم (۴۶/۳ درصد) بود، غالب پاسخ‌دهندگان تحصیل کرده بوده و رشته تحصیلی آنان مرتبط با بخش کشاورزی (۵۹/۴ درصد) بود. ۹۷/۳ درصد پاسخ‌دهندگان مالک باغ خود هستند، بیشترین میزان فراوانی روش آبیاری مربوط به استفاده از هر دو روش سنتی و نوین (۴۸/۵ درصد) است. تهیه نهاده‌های تولید از مراجع مجاز بیشترین میزان فراوانی را داشت (۶۵/۵ درصد). همچنین شیوه تولید به روش سنتی (۷۹/۷ درصد) بالاترین

جدول ۳- وضعیت بازاریابی کارآفرینانه باغداران شهرستان کرمانشاه و تعیین‌کننده‌های آن بر اساس مدل سه شاخکی

Table 3. The state of entrepreneurial marketing of gardeners in Kermanshah city and its determinants based on the three-pronged model

Variable level	سطح متغیر	Standard deviation	انحراف معیار	Mean	میانگین	Variable	متغیر
Moderate to high	متوسط تا زیاد	0.857		3.037		Entrepreneurial marketing	بازاریابی کارآفرینانه
low to medium	کم تا متوسط	0.983		2.852		Behavioral factor	عامل رفتاری
Moderate to high	متوسط تا زیاد	0.751		3.189		Structural factor	عامل ساختاری
low to medium	کم تا متوسط	0.579		2.808		Context Factor	عامل زمینه‌ای

*مقیاس سنجش متغیرهای پژوهش طیف پنج درجه‌ای لیکرت (۱= خیلی کم، ۵= خیلی زیاد) می‌باشد.

خصوص مؤلفه‌های بازاریابی کارآفرینانه دارا بوده و باغداران بدترین وضعیت را در این خصوص دارند (جدول ۴). به‌منظور ارزیابی مدل پیشنهادی تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه برای بهره‌برداران فعال در بخش باغبانی شهرستان کرمانشاه در دو بخش مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری از مدل‌سازی معادلات ساختاری بهره گرفته شد. به‌منظور بررسی برازش، روایی و پایایی مدل اندازه‌گیری پیشنهادی از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. که پس از حذف چند نشانگر (که دارای بار عاملی مناسبی نبودند)، مدل پیشنهادی به برازش بهینه رسید. شاخص‌های نیکویی برازش (جدول ۵)، خلاصه نتایج ارزیابی مدل اندازه‌گیری (جدول ۶) و جذر میانگین واریانس استخراج شده و ضرایب همبستگی بین متغیرهای نهفته پژوهش (جدول ۷) در ادامه ارائه شده‌اند.

همان‌گونه که نتایج جدول فوق نشان می‌دهد، باغداران شهرستان کرمانشاه از نظر مهارت بازاریابی کارآفرینانه در سطح متوسطی (۳/۰۳۷) قرار گرفته‌اند. وضعیت عوامل رفتاری و زمینه‌ای در بین باغداران شهرستان کرمانشاه پایین‌تر از سطح متوسط بوده و تقریباً در وضعیت نامطلوبی می‌باشد که نیازمند توجه ویژه مسئولین و برنامه‌ریزان می‌باشد. وضعیت عامل ساختاری در بین باغداران شهرستان کرمانشاه اندکی از سطح متوسط بالاتر بوده و مشابه سایر عوامل از وضعیت مطلوب و درخور توجهی برخوردار نمی‌باشد. در ادامه تولیدکنندگان مورد مطالعه در شهرستان کرمانشاه از نظر بازاریابی کارآفرینانه رتبه‌بندی شدند. بر اساس نتایج بدست آمده از این جدول، گلخانه‌داران بهترین وضعیت را در

جدول ۴- رتبه‌بندی تولیدکنندگان مورد مطالعه در شهرستان کرمانشاه از نظر بازاریابی کارآفرینانه

Table 4. Ranking of studied producers in Kermanshah city in terms of entrepreneurial marketing

رتبه Rank	میانگین کل Total Average	ریسک‌پذیری Risk-Taking	نوآوری Innovation	استفاده از منابع Use of Resources	تمرکز بر فرصت Focusing on the Opportunity	پیشگام بودن Pioneering	ارزش آفرینی Value-Creating	مشتری‌مداری Customer-Oriented	ابعاد بازاریابی کارآفرینانه Dimensions of entrepreneurial marketing	
									زیر بخش‌های باغبانی Horticulture subsections	
4	4.151	3.990	4.024	4.190	4.194	4.277	4.3	4.086	زعفران کاران Saffron growers	
2	4.351	4.095	4.403	4.625	4.179	4.302	4.367	4.483	پرورش دهندگان گل Flower growers	
5	3.941	3.548	4.111	3.250	4.339	3.896	4.083	4.367	پرورش دهندگان قارچ Mushroom growers	
6	3.673	3.393	3.514	2.958	4.036	3.875	3.633	4.400	پرورش گیاهان دارویی Cultivation of medicinal plants	
1	4.360	3.798	4.528	4.278	4.452	4.229	4.500	4.733	گلخانه داران Greenhouse keepers	
3	4.273	3.726	4.306	3.917	4.524	4.385	4.667	4.383	پرورش دهندگان نهال Seedling breeders	
7	3.037	2.616	2.344	3.496	3.170	2.417	3.875	3.339	باغداران gardeners	

مناسبتی برخوردار بودند. بر اساس منابع موجود اگر مقدار CR برابر یا بیشتر از ۰/۷ باشد، نشان‌دهنده پایایی بسیار بالای آن سازه است. اگر مقدار آن بین ۰/۶ تا ۰/۷ باشد قابل قبول است به شرطی که دیگر شاخص‌های ارائه شده برای ارزیابی پایایی سازه مناسب باشند (Hair et al., 2022). با توجه به نتایج ارائه شده در جدول (۶) مشاهده می‌شود که مقدار پایایی ترکیبی (CR) برای تمام متغیرهای نهفته مدل اندازه‌گیری پژوهش بزرگتر از ۰/۷ است. در یک قاعده سرانگشتی اگر مقدار AVE برابر ۰/۵ یا بیشتر باشد، نشان‌دهنده روایی همگرا مناسب است (Hair et al., 2022).

تاکنون شاخص‌های محدودی برای بررسی نیکویی برازش^۱ مدل در رهیافت حداقل مربعات جزئی معرفی شده است. چنانچه مقدار شاخص ریشه میانگین مجذور باقیمانده‌های استاندارد شده^۲ برای یک مدل کمتر از ۰/۱۰؛ شاخص ریشه میانگین مجذور ماتریس کوواریانس باقیمانده‌ها^۳ کمتر از ۰/۱۲ و شاخص برازش هنجار^۴ هر چه به یک نزدیک‌تر باشد، نشان از برازش مناسب مدل پیشنهادی دارد (Hair, Hult, Ringle, & Sarstedt, 2022; Henseler et al., 2014). نتایج ارائه شده در جدول (۵)؛ نشان داد که شاخص‌های ارزیابی نیکویی برازش مدل اندازه‌گیری پژوهش از مقدار

جدول ۵- شاخص‌های ارزیابی برازش مدل اندازه‌گیری

Table 5. Indicators for evaluating the fit of the measurement model

RMS	NFI	SRMR	شاخص برازش Fit index
0.11	0.79	0.06	مقدار برآورد شده Estimated value

Source: research findings

منبع: یافته‌های تحقیق

مشاهده می‌شود که جذر میانگین واریانس استخراج شده برای هر یک از سازه‌های مدل پیشنهادی پژوهش ($0.71 < AVE < 1$) بزرگتر از همبستگی بین آن‌ها ($0.481 < r < 0.881$) بود. این نتیجه نشان می‌دهد که سازه‌های موجود در مدل اندازه‌گیری پژوهش از روایی تشخیصی خوبی برخوردار هستند. پس از تأیید مدل‌های اندازه‌گیری با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش در قالب مدل پیشنهادی از ارزیابی مدل ساختاری استفاده شد. مدل ساختاری پژوهش با نمایش بارهای عاملی استاندارد شده (شکل ۱) در ادامه ارائه شده است.

نتایج ارائه شده در جدول (۶) بیانگر این است که میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای تمامی سازه‌های مدل پیشنهادی پژوهش بیشتر از ۰/۵۰ بود؛ بنابراین، تمامی سازه‌های مدل اندازه‌گیری پژوهش از روایی همگرای بالایی برخوردار هستند. یک معیار دیگر برای بررسی روایی تشخیصی این است که جذر مقدار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای هر سازه را با همبستگی بین آن سازه با سایر سازه‌های موجود در مدل پژوهش مقایسه کنیم؛ به گونه‌ای که جذر مقدار میانگین واریانس استخراج شده برای هر سازه بایستی بزرگتر از همبستگی برآورد شده بین آن سازه با سایر سازه‌های موجود در مدل پژوهش باشد (Fornell & Larcker, 1981). براساس نتایج ارائه شده در جدول (۷):

جدول ۶- خلاصه نتایج ارزیابی مدل اندازه‌گیری

Table 6. Summary of the evaluation results

α	متغیرهای نهفته		Latent variables
	AVE	CR	
0.792	0.827	0.905	ارزش آفرینی value creation
1	1	1	استفاده از منابع Use of resources
0.887	0.691	0.918	تمرکز بر فرصت Focus on opportunity
0.732	0.787	0.881	ریسک پذیری risk taking
0.863	0.879	0.936	مشتری مداری Customer Orientation
0.807	0.634	0.847	نوآوری Innovation
0.767	0.683	0.866	پیشگام بودن Being a pioneer
1	1	1	بازاریابی کارآفرینانه Entrepreneurial marketing
0.869	0.657	0.905	رفتاری behavioral
0.828	0.592	0.879	زمینه ای Context
0.792	0.618	0.866	ساختاری Structural

منبع: یافته‌های تحقیق

Source: research findings

1- Goodness of Fit

3- Root Mean Squared Residual Covariance Matrix (RMS_Theta)

2- Standardized Root Mean Square Residual (SRMR)

4- Normed Fit Index (NFI)

پیشنهادی پژوهش برای تعیین و شناسایی عوامل مؤثر بر بازاریابی کارآفرینانه باغداران شهرستان کرمانشاه تأیید شده است. علاوه بر این نتایج تحلیل مدل ساختاری نشان می‌دهد که برای پیش‌بینی و تبیین بازاریابی کارآفرینانه باغداران شهرستان کرمانشاه تأثیر هر سه عامل رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای تقریباً برابر بوده و با اندکی تفاوت بیشترین اثر مربوط به عوامل رفتاری و کمترین اثر مربوط به عوامل زمینه‌ای است (جدول ۸).

نتایج ارائه شده در شکل (۱) و (۲) بیانگر این است که ضریب مسیر بین متغیر مستقل عوامل رفتاری و متغیر وابسته بازاریابی کارآفرینانه برابر ۰/۳۵۷ است که در سطح یک درصد معنادار است، ضریب مسیر بین متغیر مستقل عوامل ساختاری و متغیر وابسته بازاریابی کارآفرینانه برابر ۰/۳۵۲ است که در سطح یک درصد معنادار است، ضریب مسیر بین متغیر مستقل عوامل زمینه‌ای و متغیر وابسته بازاریابی کارآفرینانه برابر ۰/۳۰۵ است که در سطح یک درصد معنادار است (جدول ۸). لذا بر این اساس می‌توان گفت مدل

جدول ۷- میانگین، انحراف معیار، جذر میانگین واریانس استخراج شده و ضرایب همبستگی سازه‌ها
Table 7. Mean, standard deviation, square root of the extracted variance and correlation coefficients of the constructs

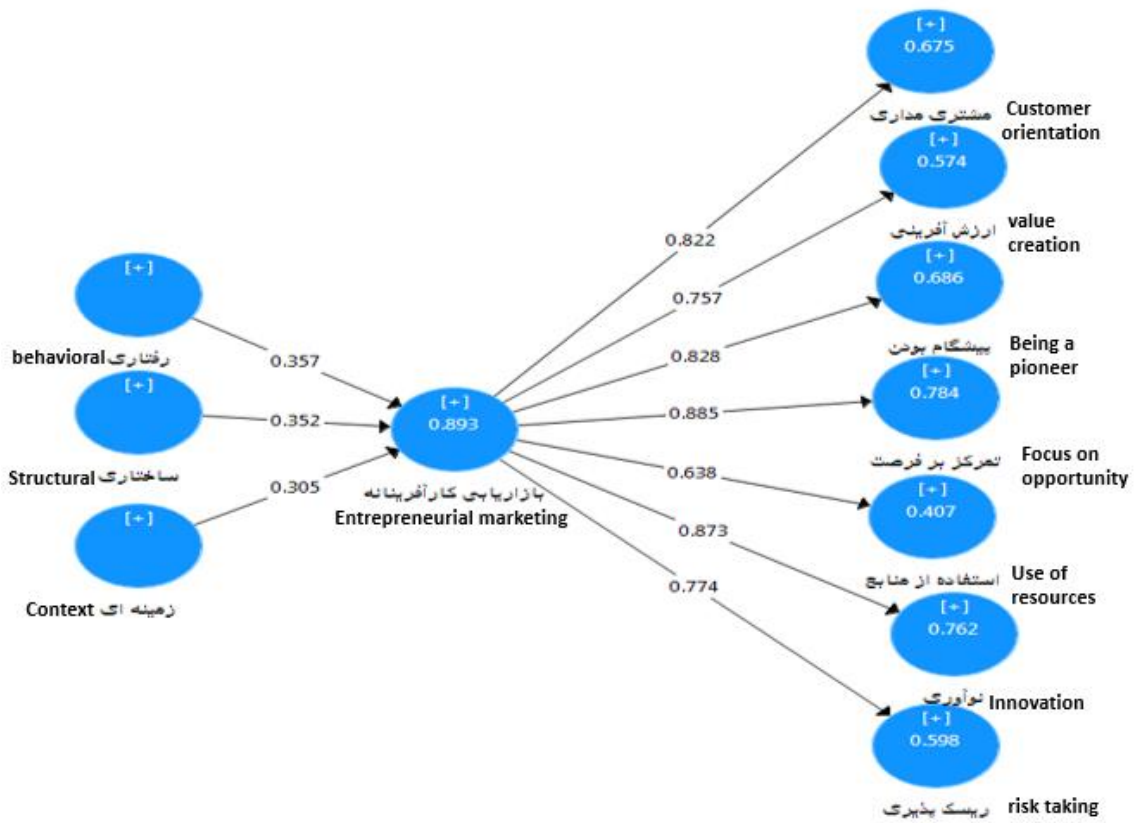
11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	سازه‌های تحقیق Structures Research
										0.910	ارزش آفرینی value creation
									1	0.481	استفاده از منابع Use of resources
								1.000	0.638	0.757	تمرکز بر فرصت Focus on opportunity
							0.831	0.885	0.524	0.665	ریسک پذیری risk taking
						0.810	0.779	0.882	0.567	0.664	مشتری مداری Customer Orientation
					0.887	0.721	0.641	0.774	0.431	0.514	نوآوری Innovation
				0.807	0.729	0.819	0.799	0.882	0.560	0.637	پیشگام بودن Being a pioneer
			0.786	0.770	0.717	0.779	0.791	0.877	0.558	0.641	بازاریابی کارآفرینانه Entrepreneurial marketing
		0.938	0.729	0.726	0.659	0.720	0.699	0.822	0.502	0.556	رفتاری behavioral
	0.796	0.683	0.771	0.817	0.732	0.821	0.715	0.837	0.554	0.559	زمینه‌ای Context
0.836	0.744	0.642	0.766	0.767	0.671	0.721	0.803	0.827	0.525	0.576	ساختاری Structural

Source: research findings

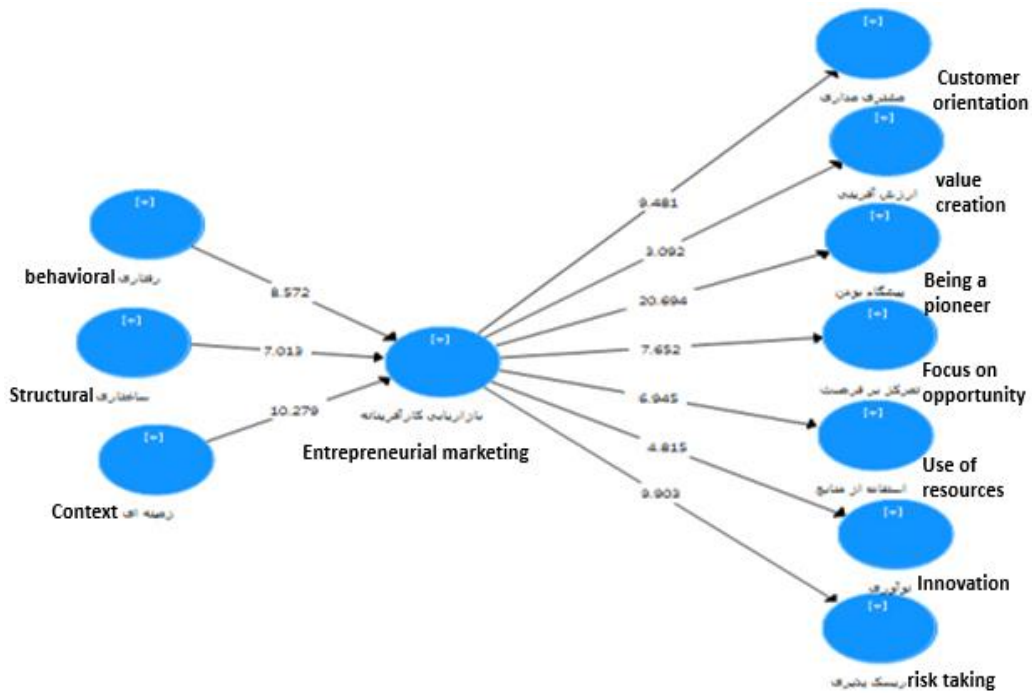
منبع: یافته‌های تحقیق

می‌شود که ضریب تبیین متغیر بازاریابی کارآفرینانه ۸۹ درصد است؛ بدین معنی که حدود ۸۹ درصد از تغییرات واریانس متغیر نهفته بازاریابی کارآفرینانه پاسخگویان توسط مدل پیشنهادی تبیین می‌شود.

معیار اساسی برای ارزیابی مدل ساختاری، ضریب تبیین (R^2) است. مقادیر R^2 برابر با ۰/۶۷، ۰/۳۳، و ۰/۱۹ در مدل‌های ساختاری با رهیافت حداقل مربعات جزئی (PLS) به ترتیب قابل توجه، متوسط و ضعیف توصیف می‌شوند (Chin & Marcoulides, 1998). با توجه به شکل (۱) مشاهده

شکل ۱- مدل ساختاری پژوهش در حالت استاندارد
Figure 1. Structural model of research in standard mode

شکل ۲- مدل ساختاری پژوهش در حالت معناداری (t-value)
Figure 2. The structural model of the research in meaningful mode (t-value)

جدول ۸- خلاصه نتایج ارزیابی مدل پژوهش

Table 8. Summary of the evaluation results of the research model

R ²	اثر مستقیم Direct impact		متغیر وابسته Dependent variable	متغیر مستقل Independent variable
	t	β		
	9.5**	0.357	بازاریابی کارآفرینانه Entrepreneurial marketing	عوامل رفتاری Behavioral Factors
0.89	7.013**	0.352	بازاریابی کارآفرینانه Entrepreneurial marketing	عوامل ساختاری Structural Factors
	10.27**	0.305	بازاریابی کارآفرینانه Entrepreneurial marketing	عوامل زمینه ای Contextual factors

Source: research findings

منبع: یافته های تحقیق

نتیجه گیری کلی

آموزش‌های رسمی، ارزش اقتصادی تولیدات کشاورزی، عضویت در تعاونی‌های کشاورزی، دسترسی به اعتبارات و تسهیلات بانکی، فاصله محل تولید تا بازارهای فروش، ثبات در قیمت‌ها و سیاست‌های حمایتی دولت بیان نمودند. مورس و همکاران (Morris et al., 2002) در پژوهش خود مهم‌ترین عوامل محدود کننده بازاریابی کشاورزان را عدم دسترسی به اعتبارات مالی، عدم دسترسی به امکانات ذخیره سازی محصولات کشاورزی (انبارها و سردخانه ها)، کمبود سرمایه مالی کشاورزان، فعال نبودن بازارهای محلی، فساد پذیری بالای محصولات کشاورزی، دسترسی اندک به جاده‌ها، هزینه‌های بالای حمل و نقل و حامل‌های انرژی و عدم اطلاع از بازار بیان داشته است. یافته‌های پژوهش در بخش مدل‌سازی معادلات ساختاری قسمت تحلیل مسیر نشان داد عوامل سه شاخکی شامل عوامل رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای بر بازاریابی کارآفرینانه مؤثر می‌باشند. نتایج پژوهش نشان داد عوامل رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای در سطح یک درصد و تقریباً به یک اندازه بر مؤلفه‌های بازاریابی کارآفرینانه تأثیرگذار هستند. تأثیر این مؤلفه‌ها؛ مستقیم، قابل توجه و مثبت است بدان معنی که بهبود عوامل رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای باعث بهبود بازاریابی کارآفرینانه خواهد شد که البته برعکس این موضوع نیز صادق می‌باشد. در تایید یافته‌های این مطالعه نتایج مطالعات قبلی نیز نشان داد که عوامل سه شاخکی (شامل رفتاری، ساختاری و زمینه ای) بازاریابی شبکه‌های اجتماعی، بر توسعه کسب و کار تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. همچنین نتایج نیز نشان داد عوامل سه شاخکی (رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای) تأثیر مثبت و معناداری بر بازاریابی کسب و کارها دارند. لذا با توجه به این که نتایج نشان داد که ۸۹ درصد از تغییرات بازاریابی کارآفرینانه باغداران تحت تأثیر مستقیم و مثبت عوامل شناسایی شده در مدل سه شاخکی می‌باشد، می‌توان با برنامه‌ریزی‌های منسجم و طولانی‌مدت نسبت به بهبود وضعیت بازاریابی کارآفرینانه در این بخش اقدام نمود. برای مثال مهیا ساختن شرایط صادرات محصولات که جزو عوامل ساختاری است به‌طور مستقیم و مثبت در بهبود بازاریابی کارآفرینانه تأثیرگذار خواهد بود و یا هر گونه سستی و کاستی در کاهش هزینه نهاده‌های تولید که جزو عوامل زمینه‌ای است تأثیر منفی بر بازاریابی کارآفرینانه باغداران خواهد داشت. لذا بر مبنای یافته‌های پژوهش و

یافته‌های مطالعه در خصوص تعیین‌کننده‌های بازاریابی کارآفرینانه باغداران شهرستان کرمانشاه از نگاه بهره‌برداران و کارشناسان باتجربه فعال در بخش باغبانی در قالب مدل سه شاخکی نشان داد که ۹ گویه جزو عوامل رفتاری، ۷ گویه جزو عوامل ساختاری و ۱۲ گویه جزو عوامل زمینه‌ای بودند. گویه‌های استخراج شده حاکی از نقش پررنگ دولت و بهره‌برداران در بازاریابی کارآفرینانه است نقشی که دولت در ظاهر با برنامه‌ریزی‌های کلان به دنبال اصلاح و ترمیم آن است، لکن در اجرا دارای نقایص بسیاری است. نبود تشکل‌های فعال و قدرتمند در بخش کشاورزی جهت تعیین نرخ‌گذاری، تهیه نهاده‌های بخش کشاورزی و حمایت از کشاورزان به‌عنوان حلقه‌های تولید، یکی از عوامل اصلی پس‌رفت در این بخش می‌باشد. امروزه با توجه به تحریم‌های اعمال شده، تمامی توجه سیاست‌مداران به فروش نفت و فرآورده‌های نفتی جهت تأمین مواد غذایی و حتی مبادله آن با مواد غذایی هستند. امری که لازم بود سال‌ها قبل به آن توجه می‌شد تا در شرایط تحریم، مجبور به فروش ثروت کشور به هر قیمتی نباشیم. مطالعات مورس و همکاران (Morris et al., 2002) در خصوص بررسی محدودیت‌های موجود در فروش محصولات کشاورزی نشان داد که محدودیت‌های برجسته در زمینه بازاریابی عبارتند از: عدم دسترسی به تسهیلات بانکی، عدم دسترسی به امکانات ذخیره سازی (انبارها و سردخانه ها)، ناآگاهی کشاورزان در خصوص بازار، کمبود سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، بازارهای محلی نامناسب، تولیدات ضعیف کشاورزان، قیمت بالای نهاده‌های تولید، دسترسی کم به جاده‌ها، هزینه بالای حمل‌ونقل محصولات و نبود تشکل‌های فعال و قدرتمند در بخش بازار محصولات کشاورزی. مورس و همکاران (Morris et al., 2002) در تحقیقات خود در خصوص یافتن راهی برای بهبود وضعیت کشاورزان خرده مالک، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر افزایش درآمد و فروش کشاورزان خرده مالک را دسترسی به جاده، فاصله محل فروش تا بازار، دسترسی کشاورزان به اطلاعات بازار و سیاست‌گذاری‌های دولت در حمایت از کشاورزان خرده پا اعلام نمود. جمنز و رولی (Jones and Rowley, 2011; Fallah Doust Kachlami et al., 2022) در پژوهش خود مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر فروش محصولات کشاورزی توسط کشاورزان را سن بهره‌بردار،

پیشنهاد می‌شود در گام دوم و بلند مدت، برنامه‌ریزی‌های لازم جهت تأمین نهاده‌های تولید با منشاء داخلی توسط تولید کنندگان داخلی صورت گیرد.

- پرداخت تسهیلات کم‌بهره با بازه زمانی بازپرداخت طولانی به رشد و توسعه بخش باغبانی و زیرساخت‌های مربوطه نظیر احداث کارخانه‌های بخش صنایع تبدیلی و تکمیلی کمک خواهد کرد.

- برنامه‌ریزی جهت برگزاری نمایشگاه‌های فصلی و بازارهای محلی (جمعه بازار، دوشنبه بازار) ضمن کوتاه کردن دست دلان فرصت خوبی برای فروش محصولات در اختیار بهره بردار و همچنین مصرف کنندگان خواهد بود.

- حضور فعال عوامل نظارتی دولت در سطح بازار جهت ثبات قیمت نهاده‌های تولید و جلوگیری از تغییرات لحظه‌ای قیمت این محصولات و همچنین شناسایی تولیدکنندگان واقعی جهت پرداخت یارانه‌های احتمالی در بخش تولید، کمک بزرگی به رفع مشکل خواهد کرد.

- همواره شاهد این هستیم که میزان قیمت یک محصول در یک فصل خاص بنا به دلایل متعدد در حد بالایی قرار داشته و در فصل زراعی بعد همان محصول به دلیل استقبال خارج از عرف تولیدکنندگان در کف قیمت خود قرار می‌گیرد (شبهه به مشکلات به وجود آمده در خصوص گوجه فرنگی و سیب زمینی طی چند سال گذشته). این بی‌سامانی در خصوص ثبات قیمت محصول تولیدی می‌تواند تا حد ورشکستگی به تولید کننده ضربه وارد کند، انجام برنامه‌ریزی‌های منظم در خصوص نیاز کشور و حتی نیاز صادراتی می‌تواند به تولید محصول بر حسب نیاز بازار منجر شود و در نتیجه ثبات قیمت‌ها حاصل شود.

- اصولاً ماهیت محصولات تولیدی در بخش کشاورزی فسادپذیر بوده و این امر به‌ویژه در فصل برداشت محصول بسیار تأثیرگذار است. ایجاد و توسعه کارخانجات صنایع تبدیلی و تکمیلی به افزایش سود کشاورزان و کاهش دورریز محصولات بسیار کمک خواهد کرد.

به‌منظور بهبود وضعیت بازاریابی کارآفرینانه در بین باغداران شهرستان کرمانشاه پیشنهادها زیر ارائه می‌گردد:

- بسیاری از بهره‌برداران و تولیدکنندگان بدون توجه به اهمیت موضوع بسته بندی، محصول تولیدی خود را به دلیل صرف هزینه و زمان جهت بسته بندی محصول تولیدی، به صورت فله‌ای به بازار عرضه می‌کنند. راه‌اندازی کارخانجات بسته بندی همراه با اعطای برند به تولیدکنندگان عمده و برتر می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد.

- هنوز هم تولید به هر قیمتی شعاری است که توسط بهره برداران به کار گرفته می‌شود؛ مصرف بیش از حد نهاده‌های شیمیایی (کود، سموم، آفت کش‌ها) باعث شده تا حد مجاز این مواد در محصولات تولیدی فراتر از استانداردها باشد که این امر سبب برگشت دادن محصولات صادر شده از نقطه صفر مرزی به داخل کشور شده است، برگزاری دوره‌های آموزشی جهت توجیه کشاورزان با قوانین و استانداردهای خاص تعریف شده به رفع این مشکل کمک خواهد کرد.

- استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و دیجیتال مارکتینگ می‌تواند کمک شایانی به فروش محصولات تولیدی کند اما سن بالای بهره برداران، سطح سواد کم، مهیا نبودن زیر ساخت‌های مخابراتی در روستا جهت دسترسی راحت به اینترنت باعث شده تا بهره‌برداران شهرستان کرمانشاه در این خصوص دچار مشکلات عمده‌ای باشند، راه‌اندازی کانال‌های ارتباطی توسط موسسات بازاریابی از جمله تعاونی‌های کشاورزی و همچنین بهبود زیرساخت‌های ارتباطی توسط شرکت مخابرات نقش بسزایی در رفع این مشکل خواهد داشت.

- جهت رفع مشکل دسترسی به نهاده‌های تولید با توجه به مشکلات مربوط به تحریم‌های اقتصادی، پیشنهاد می‌شود در گام نخست اقدامات لازم جهت تأمین نهاده‌ها همیشه قبل از فرا رسیدن فصل مربوطه (برای مثال تأمین بذور قبل از فصل کاشت) صورت گیرد تا در زمان مناسب به میزان مناسب نهاده در دسترس تولیدکنندگان قرار داشته باشد. ضمن آن‌که

منابع

- Abbasi, L., Sharifzadeh, M. S., Abdollahzadeh, G., & Mahboobi, M. R. (2019). Influencing Factors on Collective Entrepreneurial Marketing in Agricultural Production Cooperatives in Kurdistan Province. *Co-Operation and Agriculture*, 8(30), 61-96. (In Persian)
- Amini, A., Dolatshah, P., & Fatahi, H. (2017). Social Capital, Entrepreneurship Marketing and Mediated Role of Shared Knowledge. *Social Capital Management*, 4(4), 547-569. doi:10.22059/jscm.2018.248962.1518. (In Persian)
- Ardehi, A., Javanmard, H., & Pilevari, N. (2023). Designing a Model for Implementing the Fourth Generation Industry to Achieve Sustainable Development Goals in the Automotive Industry (Case Study: Iran Khodro Company). *Journal of System Management*, 9(1), 37-52. doi:10.30495/jsm.2022.1964456.1671. (In Persian)
- Arsalani, M., Esmaeilkhoo, H., & Taghipour, D. (2021). Investigating the Effect of Social Media Marketing Activities on Brand Awareness. 4, 18-31. doi:10.31058/j.mana.2021.42002. (In Persian)
- Chin, W., & Marcoulides, G. (1998). The Partial Least Squares Approach to Structural Equation Modeling. *Modern Methods for Business Research*, 8.

- Fallah Doust Kachlami A, ebrahimi S A, nikfar F. Designing the Model of Marketability and Marketing of Guilan Rice based on the Grounded Theory Approach. *jea* 2022; 9 (18) :82-92 URL: <http://jea.sanru.ac.ir/article-1-322-fa.html>. (In Persian)
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50. doi:10.1177/002224378101800104
- Ghorbani Piralidehi, F., Seyfi, M., & Nori Darzikolaei, P. (2023). Identifying and Explaining the Factors Effective in Launching Knowledge-Based Agricultural Cooperative Companies in Mazandaran Province. *Journal of Entrepreneurship Research*, 1(2), 29-42. doi:10.22034/jer.2023.1974176.1015. (In Persian)
- Hair, J., Hult, G. T. M., Ringle, C., & Sarstedt, M. (2022). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*.
- Henseler, J., Dijkstra, T., Sarstedt, M., Ringle, C., Diamantopoulos, A., Straub, D., Calantone, R. (2014). Common Beliefs and Reality About PLS: Comments on Rönkkö and Evermann (2013). *Organizational Research Methods*, 17, 182-209. doi:10.1177/1094428114526928
- Hills, G. E., & Hultman, C. M. (2011). Academic Roots: The Past and Present of Entrepreneurial Marketing. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 24(1), 1-10. doi:10.1080/08276331.2011.10593521
- Jones, R., & Rowley, J. (2011). Entrepreneurial marketing in small businesses: A conceptual exploration. *International Small Business Journal*, 29(1), 25-36. doi:10.1177/0266242610369743
- Khoshmaram, M., Zarafshani, K., Mirakzadeh, A., & Alibaygi, A. (2017). Modeling Agricultural Entrepreneurial Opportunity Recognition in Kermanshah Province: Application of NVivo Software. *Journal of Rural Research*, 8(3), 388-403. doi:10.22059/jrur.2017.63477. (In Persian)
- Morris, M. H., Schindehutte, M., & LaForge, R. W. (2002). Entrepreneurial Marketing: A Construct for Integrating Emerging Entrepreneurship and Marketing Perspectives. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 10(4), 1-19. doi:10.1080/10696679.2002.11501922.
- Seyed Mehdi Khakzadian, S. M. K., & Hamid Rezaei, H. R. (2021). Identifying and Analyzing Factors Affecting the Entrepreneurial Marketing in Agricultural Cooperatives in Mazandaran Province. *Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture*, 8(15), 46-54. doi:10.52547/jea.8.15.46. (In Persian).
- Syed, M., & Nelson, S. C. (2015). Guidelines for Establishing Reliability When Coding Narrative Data. *Emerging Adulthood*, 3(6), 375-387. doi:10.1177/2167696815587648
- Toghraei, M., & Rezvani, M. (2012). Mapping of Social capital in entrepreneurial marketing activities in small business. *New Marketing Research Journal*, 2(3), 87-106 (In Persian).
- Toufi, a. (2018). An Investigation of the Interrelationships of Effective Factors on Entrepreneurial Marketing in Agricultural Cooperatives by Using Fuzzy DEMATEL. *Co-Operation and Agriculture*, 7(25), 1-40.
- Wang, J. (2021). A Management Model of Small- and Medium-Sized Enterprises Based on Deep Learning Algorithm. *Scientific Programming*, 2021, 5996597. doi:10.1155/2021/5996597.
- Ziaabadi M, Ghanbari S. Strategic Planning of Agricultural Entrepreneurship Development in Kerman Province (Application of Fuzzy Hierarchical Analysis and SWOT). *jea* 2022; 9 (18) :68-81 URL: <http://jea.sanru.ac.ir/article-1-320-fa.html> (In Persian).